

Nollapersoonalauseet edistyneen suomenoppijan käytössä ja tulkittavina

Viime vuosikymmenellä on yhä enemmän kiinnostuttu jonkin kielen äidin-kielisen ja lähes äidinkielen puhujan eroista (Ringbom 1993). Näyttää siltä, että aina löytyy indikaattoreita, jotka paljastavat, että kirjoittaja tai puhuja ei ole syntyperäinen kielen käyttäjä. Ongelmana eivät yleensä ole niinkään oikeellisuus- vaan pikemminkin tyypillisyysskysymykset. Tässä artikkelissa tarkoitukseni on vertailla tiettyjä edistyneitten suomen kielen oppijoitten kielenpiirteitä suomen kielen syntyperäisten puhujien vastaaviin piirteisiin. Sekä edistyneillä oppijoilla että syntyperäisillä puhujilla on variaatiota tulkinnoissaan ja valinnoissaan. Aion käsitellä näiden tulkintojen ja valintojen luonnetta ja eroja.

Olen väitöskirjassani (Siitonen 1999) käsitellyt edistyneen suomenoppijan ongelmia, kun hän pyrkii tulkitsemaan ja käyttämään suomen kielen ilmaisuja, joissa agenttia ei ole eksplisiittisesti ilmipantuna. Työssäni olen käsitellyt erityisesti *U*-verbijohdoksia (*puu kaatuu*) ja taivutuspassiivia (*puu kaadetaan*), nollapersoonalauseet (*kovalla tuulella kaatuu helposti*) olen sivuuttanut maininnalla. Tässä artikkelissani esitän nollapersoonalauseiden oppimiseen liittyviä näkemyksiä ja tutkimustuloksia. Tulokset ovat samansuuntaisia kuin muissakin agentittomissa ilmaisuissa: suomalaisten suosima ilmaisu ei ole ainakaan kaikissa tapauksissa ulkomaalaisten ensisijaisesti valitsema, mutta tapaustyyppin mukaan eroja esiintyy; ts. eräissä tapauksissa kielenoppijat ovat lähempänä syntyperäisiä kielenpuhujia kuin toisissa. Toisaalta nollapersoonalauseiden tulkinta näyttää olevan sekä oppijoilla että syntyperäisillä puhujilla hyvin samankaltainen.

Tietyt syntaktiset ilmaisumuodot ovat ennustettavia natiiveilla mutta epätodennäköisiä oppijoilla (ks. kielenilmiöiden esiintymisen ennustettavuudesta, Labov 1972). Miksi on näin? Onko vika tai virhelähde opetuksessa, oppijoissa vai oppijoiden lähtökielessä? Tuntuu siltä, että oppijoiden lähtökieli ei

kannusta ajattelemaan tietyllä tavalla. Lisäksi äidinkieltään opettava ei välttämättä tiedosta kielelleen tyypillisiä, oppijoiden kielessä ehkä harvinaisia piirteitä niin, että osaisi korostaa niitä opetuksessa.

Pääasiassa kiinnitän huomioni siihen, suosivatko syntyperäiset suomenpuhujat persoonattomia ilmaisia myös tietäessään, mistä aiheuttajajoukosta on kysymys, ja välttävätkö kielenoppijat näitä ilmaisia ja suosivatko he sen sijaan varmoja tiettyihin henkilöihin viittaavia ilmaisia (ks. kielenoppijoiden taipumuksesta välttää itselleen kognitiivisesti outoja ilmaisia, Laufer 1995, 49). Tässä artikkelissa keskityn nollapersoonalauseiden tulkintaan ja käyttöön.

Laitisen mukaan nollan kieliopillinen kuvaus opetuksen tarpeisiin on ollut liian hajanainen, persoonan paradigman jäsenenä sitä olisi helpompi hahmottaa, sitä paitsi nolla ja passiivi muistuttavat enemmän 1. ja 2. persoonaa kuin kolmatta, koska 1. ja 2. ovat aina henkilöviitteisiä. (Laitinen 1995, 339)¹. Jos nollan kieliopillinen kuvaus on ollut liian vähäistä äidinkielisiä opetettaessa, se on miltei puuttunut suomenruotsalaisten opetustraditiosta. Ulkomaalaisille opetettaessa siitä on puhuttu, mutta käsittääkseni vaiheessa, jossa oppilas jo on sisäistänyt sen, ettei yksikön kolmas persoona voi esiintyä ilman subjektia (Siitonen 1992a, 373).

Ongelmallista – ainakin ei-äidinkieliselle – on päätellä, mitä nollalla milloinkin tarkoitetaan. Toisinaan sillä tarkoitetaan itseä, toisinaan läsnä olevia, toisinaan ketä tahansa koko ihmiskunnan jäsenistä (Siitonen 1992b, 199), eivätkä esimerkiksi *kuka tahansa*, *itse kukin* eikä myöskään *ihminen* vastaa täysin nollaa (Laitinen 1995, 339; vrt. myös Vilkuna 1992). Nollaa joudutaan pitämään deiktisenä kielenaineiksena, joka kontekstin ja tilanteen mukaan tarkoittaa aina eri ryhmää; se on koko ajan relaatiossa ympäröivään todellisuuteen ja koko relaatiokenttä muuttua sen merkitystä. Laitinen pyrkiikin selvittämään, miten nollarakenteiden tehtävänä on pikemminkin välittää kuin välttää tieto persoonasta. (Laitinen 1995, 338.) Tommola vertaa nollasubjektia objektin poistoon. Tällöin hän käyttää nollaa tulkitsemaan seuraavaa määrettä: 'kulloinkin mikä tahansa tilanteessa relevantti patientti' (Tommola 1993, 69). Nollarakenteen oppimisen ja käyttämisen hankaluus käy yhä ilmeisemmäksi, kun nollarakenteen tulkinta käsitetään tällä tavoin tiukasti kontekstisidonnaiseksi. Kun Laitinen artikkelinsa lopuksi toteaa nollan avaan puhetahtuman osallistujille yhteisen kokemuksen ja jaettavan tietoisuuden, käsitämme, kuinka kiinteää sitoutumista suomalaiseen puheyyhteisöön

¹ Opetuksessa olen kokeillut sellaisen taivutusmallin esittämistä, jossa nollapersoona olisi yksikön 4. persoona ja passiivi monikon 4. persoona. Oppijat kuitenkin helposti omaksuvat tällaisen mallin liian kategorisesti ymmärtämättä sen sisältämiä useita tulkinnanvaraisia kontekstista riippuvia rajoituksia. Toisaalta malli on 4. persoonan osalta monin paikoin kauniisti symmetrinen – voihan nollapersoona tarkoittaa epämääräisen lisäksi yksikön 1. persoonaa ja passiivi epämääräisen lisäksi monikon 1. persoonaa. (4. persoonasta, ks. Tuomikoski 1971, 149; nollapersoonan yksiköllisyydestä ja passiivin monikollisuudesta, ks. Kangasmaa-Minn 1980, 60–61.)

nollan ymmärtäminen vaatii. (Laitinen 1995, 355; ks. myös Rokka 1995, 230 ja Pere 2000, 39, 87 ja 95.)

Olen tehnyt kaksi erilaista testiä selvittääkseni, miten kielenoppijat hallitsevat nollapersoonalauseita. Ulkomaalaiset informanttini ovat edistyneitä suomenoppijoita, jotka tulevat hyvin toimeen suomen kielellä, ymmärtävät suomenkielisiä luentoja ja joista noin 50 % on asunut ainakin vuoden Suomessa. Suomenkieliset suomalaiset informantit ovat humanistisen tiedekunnan opiskelijoita ja lukiolaisia. Testi 1 on teetetty vuosina 1994 ja 1995 ulkomaalaisilla kielenoppijoilla ja vuonna 1997 suomenkielillä suomalaisilla (ks. väitöskirjani informanttiryhmät 1, 2 ja 4; Siitonen 1999, 355–356). Testi 2 on teetetty ensimmäisen kerran vuonna 1995 ulkomaalaisilla ja suomenkielillä suomalaisilla; toisen kerran se on teetetty syksyllä 2000 vastaavilla ryhmillä.

1. Testi 1

VIISIKKO SAARELLA

Miten tulkitset seuraavan tarinanpätjän?

TAUSTAA: Leo, Dick, Pauli, Anne ja Tim aikovat yöpyä saarella, jonka läheltä he edellisenä vuonna olivat löytäneet uponneen laivan eli hylyn. Hylky on nyt saarella. Ehkä vanhassa laivassa voisi nukkua yön.

-- No, mitä arvelette hylystä, hän (= Dick) kysyi. -- Onko mitään mahdollisuutta asua siellä?

-- (1) Ainahan sitä voi tutkia, sanoi Leo. --

-- (2) Mennään saman tien katsomaan, sanoi Pauli.

He jättivät rauniolinnan ja menivät vanhan muurin luo --. (3) Sieltä oli mahdollisuus nähdä hylky, (4) joka edellisenä vuonna oli kelattu ylös ja nostettu kalliolle. He pysähtyivät muurin luo katsomaan, mutta se ei ollutkaan samassa paikassa kuin ennen.

-- (5) Se on siirretty, sanoi Leo hämmästyneenä. -- Tuolla se on. Katsokaa! Noilla kallioilla. Lähempänä rantaa kuin ennen. Voi vanhaa laiva-parkaa! (6) Sitä on pahasti ruhjottu talven aikana, eikö totta? Nyt se muistuttaa hylkyä paljon enemmän kuin viime kesänä. -- Minä luulen, (7) ettei tuolla voi nukkua, sanoi Dick. -- (8) Sitä on pidelty oikein pahasti. (9) Mutta varastoa siellä voi ehkä pitää. (10) Luulen, (11) että sinne pääsee noilta kallioilta, jotka pistävät esiin saaren nenästä.

Voitko sanoa, kuka tai mikä sinun mielestäsi on kussakin numeroimassani lauseessa tekijänä tai aiheuttajana?

Väitöskirjassani olen tutkinut ohessa olevan lyhyen tekstin avulla sitä, miten kielenoppijat hahmottavat tekijä- ja aiheuttajasuhteita (Siitonen 1999, 204–217). Teksti on käännösteksti Enid Blytonin *Viisikko*-kirjasta. Väitöskirjassani käsitelin ainoastaan tekstin taivutuspassiivilauseita. Tässä artikkelissa kiinnitän huomiota nollapersoonalauseisiin ja niiden tulkintoihin. Tekstissä ovat seuraavat nollapersoonalauseet:

Lause 1 Ainahan sitä v o i tutkia, sanoi Leo.

Lause 7 Minä luulen, ettei tuolla v o i nukkua, sanoi Dick

Lause 9 Mutta varastoa siellä v o i ehkä pitää.

Lause 11 Luulen, että sinne pääsee noilta kallioilta, jotka pistävät esiin saaren nenästä.

Suomenoppijoiden ja syntyperäisten suomenpuhujien tulkinnat ovat melko samankaltaisia; tosin suomalaiset ulkomaalaisia hieman innokkaammin esittävät, että kyse olisi tarinan tunnetuista henkilöistä. Tätä artikkelia varten olen analysoinut 76 edistyneen suomenoppijan ja 69 syntyperäisen suomenpuhujan vastaukset; oppijoiden vastausten yhteismäärä on 304, suomalaisten 276. Tulokset ovat nähtävissä taulukosta 1: Ulkomaalaisista 34 % ja suomalaisista 46 % oli sitä mieltä, että tekijänä ovat näissä tapauksissa läsnäolevat, ulkomaalaisista 18 % ja suomalaisista 12 % väitti nollapersoonan viittaavan puhujaan. Vastauksen ”kuka tahansa” antoi ulkomaalaisista 17 % ja suomalaisista 19 %, määreillä ”yleisen epämääräinen”, ”geneerinen” tai ”passiivinen” kuvasi tekijää tai aiheuttajaa molemmista ryhmistä 5 % informanteista. Lauseet tulkitsi siis edellä käsiteltyä deiktisyyttä ilmaiseviksi ulkomaalaisista 52 % ja suomalaisista 58 %; tässä olen laskenut yhteen tulkinnat, joiden mukaan tekijöinä olivat läsnäolevat tai puhuja itse.

Sekä oppijoista että äidinkielisistä puhujista lauseissa 1 ja 7 useimmat (oppijat 68 % ja 58 %; suomenpuhujat 68 % ja 61 %) pitävät tekijänä läsnäolevia kuin lauseissa 9 ja 11 (oppijat 46 % ja 37 %; suomenpuhujat 53 % ja 50 %). ”Keneen tahansa” tekijänä taas molemmat ryhmät viittaavat useimmiten negatiivisessa lauseessa 7 ja *pääsee*-verbin sisältävässä lauseessa 11 (oppijat 21 % kummassakin; suomenpuhujat 22 % ja 25 %).

Taulukko 1. Testi 1. Lauseiden 1, 7, 9 ja 11 keskimääräinen tulkinta.

Tekijä tai aiheuttaja	oppijat (N 76)	suomenkieliset (N 69)
läsnä olevat henkilöt	34 %	46 %
puhujia	18 %	12 %
kuka tahansa	17 %	19 %
yleinen, epämääräinen, passiivinen	5 %	5 %
jokin muu	13 %	12 %
ei vastausta	13 %	6 %

M.-B. Rokka on tutkinut *Itämeren piirin kielten kieliopillinen vertailu* -tutkimushankkeen (SCLOMB) korpuksen tekstejä. Hän on verrannut mm. Veikko Huovisen *Havukka-ahon ajattelijan* alkuperäistekstin nollapersoonalauseita niiden saksannoksiin ja toisaalta Erich Maria Remarquen *Im Westen nichts Neues* -teoksen alkuperäistekstin *man*-passiivilauseita niiden suomennoksiin. Hänen havainnoistaan käy ilmi, että saksannoksissa ilmituotu tekijä ja suomen geneerisen muodon viittauspersoonat ovat kyllä yleensä yhtenevät mutta suomen geneerisyyden ilmaisema etäännyttäminen ei näin luonnollisestikaan välity saksankieliselle lukijalle. Rokka korostaa lausetason geneerisyyttä, joka tekstitasolla usein on deiktisesti hyvinkin spesifistä. (Rokka 1995,

227–228.) Ammattikäytäjä näyttää onnistuneen melko hyvin suomen nollapersoonan tulkinnoissa koko tekstin kannalta. Oma testini osoittaa, että kielenoppija melko usein tulkitsee suomenkielistä tekstiä deiktisyyden kannalta samalla tavoin kuin suomalainen – käännöstilanteessa aktiivisen ilmaisun rohkea käyttö suomen nollapersoonan vastineena saattaisi kuitenkin olla kielenopijalle liian vaativaa.

2. Testi 2

Hypoteesini mukaan kielenoppijat välttäisivät omissa tuotoksissaan nollapersoonalauseita, koska se heidän mielestään olisi liian epämääräinen. Toisaalta kuvittelen, että syntyperäiset suomalaiset suosisivat nolllaa. Varteenotettava on, että suomalaiset englanninoppijat välttävät englannin kielessään yksikön 1. persoonaa ja suosivat epäenglantilaisia lauseita *one can...*, *one might...* (Nikula 1995, 56).

Seuraavassa on 6 pientä kappaletta. Ohessa on verbejä, joiden avulla voit täydentää oheiset lauseet. Pane verbit mielestäsi oikeaan muotoon. Saat käyttää kutakin verbiä vain kerran. Verbit: *aikoa, jäädä, matkustaa, saada, täytyä ja viettää*.

1. Olen usein ollut oppaana Norjan matkoilla. Sen jälkeen kun koko ryhmä on tutustunut kunnolla Osloon, _____ Bergeniin.
2. Olen joka kesä ottanut valokuvia merestä. Niin _____ tehdä tänäkin vuonna.
3. Mieheni lähti viikonlopuksi kalastamaan. _____ nähdä, kuinka paljon kaloja tulee.
4. Reetta sanoi: "Onpas sinulla ihana nojatuoli. Siinä _____ mukavasti koko illan."
5. Matti sanoi: "Ohoh, unohdin, että meillä on tänään sauna. _____ tästä lähteä nopeasti kotiin."
6. Miten huonosti ihmiset huolehtivat tavaroistaan. Miten paljon kaulaliinoja _____ vuosittain koulujen eteisiin!

Olen antanut 46 edistyneelle kielenopijalle ja 82 suomen kielen äidinkieliselle puhujalle ohessa olevan täydennystehtävän. Siinä on kuusi lausetta, joihin on täydennettävä annetut verbit sopivassa muodossa. Täydennystehtävä on helppo – siinä on suorastaan vaikea antaa virheellisiä vastauksia. Kiinnostavaa onkin, minkälaisia ovat kummankin ryhmän tyypilliset vastaukset. Olen laatinut tehtävän sillä tavalla, että oletan saavani lauseisiin 3, 4 ja 5 vastaukseksi ainakin suomenkielisiltä suomalaisilta yksikön kolmannen persoonan muodon ilman subjektia.

Näihin lauseisiin oletan vastauksiksi: 3. *saa*, 4. *viettää* ja 5. *täytyy*. Useissa tapauksissa oppijat kuitenkin pyrkivät täydentämään lauseet esimerkiksi seuraavanlaisin muodoin, joissa persoona on näkyvissä: 3. *saamme/ saan*, 4. *viettäisin/ vietät/ voim viettää/ vietin* ja 5. *minun/ meidän täytyy / *täytyn / *täytymme*.

Taulukko 2. Nollapersoonailmausten valintamäärät ja -prosentit. Testit vuodelta 1995.

	saa	viettää	täytyy
Oppijat (N 46)	25 / 54 %	8 / 17 %	31 / 68 %
Suomenkieliset (N 82)	78 / 95 %	60 / 73 %	78 / 95 %

Alun perin olen tehnyt testin 2 vain vuonna 1995. Artikkelini refereet kuitenkin kaipasivat myös uudempaa materiaalia, koska aivan viime vuosina yksikön 2. persoonan käyttö näyttää yleistyneen nollapersoonan rinnalla (ks. myös Seppänen 2000, 16–18). Niinpä olen toistanut testin 2 syksyllä 2000 yhteensä 180 suomenkielisellä suomalaisella; samalla olen testannut 36 ulkomaalaista suomenoppijaa. Taulukosta 3 on nähtävissä syksyn 2000 testin tulokset, jotka olivat hyvin samansuuntaiset kuin saman testin tulokset viisi vuotta aikaisemmin. Yksikön 3. persoona oli suomenkielisillä suomalaisilla jopa suosittumpi kuin vuoden 1995 testissä. Lauseeseen 4 ehdotti vuonna 1995 vastanneista suomalaisista 11 % täydennystä *vietät*, vuonna 2000 vain 9 %. Ulkomaalaisista sen sijaan täydennystä *vietät* ehdotti n. 20 % vuonna 1995 ja n. 30 % vuonna 2000. Heillä *sinä*-muoto liittyyneen kuitenkin koko annetun repliikin rakenteeseen; ensimmäisessä lauseessahan todetaan juuri *sinulla* olevan jotakin.

Taulukko 3. Nollapersoonailmausten valintamäärät ja -prosentit. Testit vuodelta 2000.

	saa	viettää	täytyy
Oppijat (N 36)	10 / 28 %	6 / 17 %	23 / 64 %
Suomenkieliset (N 180)	180 / 100 %	153 / 85 %	179 / 99 %

Hypoteesini, jonka mukaan oppijat eivät suosi nollapersoonailmauksia äidinkielisten puhujien tavoin, osoittautui testissä oikeaksi; tiettyjä rajoituksia kuitenkin on. Erittäin frekventeissa tai idiomaattisissa tapauksissa, joissa on kyse vakiintuneista kollokaatioista, oppijoiden valinnat ovat samansuuntaisia kuin syntyperäisten puhujien valinnat; tapauksissa, joissa nollapersoonavalinta on syntyperäiselle tyypillinen mutta jotka eivät ole frekventtejä eivätkä millään lailla idiomaattisia, oppijoiden valinnat poikkeavat suuresti syntyperäisten puhujien valinnoista.

Tarkastelen seuraavassa annettujen lauseiden ja predikaattiverbien luonnetta nollapersoonan näkökulmasta. Päähypoteesini oli siis se, että oppijat pyrkivät valitsemaan jotakin muuta kuin nollapersoonailmausun.

Lause 3. *saa*

Ilmaisu *saa nähdä* on tavallinen eräissä tulevaisuuteen viittaavissa ilmauksissa (PS: 'on jännittävää nähdä; on epävarmaa'). Tosin kontekstista riippuen voidaan käyttää myös persoonallisia ilmaisuja *saan nähdä*, *saat nähdä*. On kuitenkin mahdollista, että suurella osalla oppijoista on tieto nolla-

persoonailmaisusta *saa nähdä*. Ne, jotka eivät ilmaisua ole kuulleet, eivät todennäköisesti päädy siihen, vaan miettivät aivan asiallisesti, kuka olisi kalasaaalista näkemässä ja valitsevat persoonan sen mukaan.

Lause 4. *viettää*

Tapauksen *viettää* tulokset vastaavat hypoteesiani. Vain tässä lauseessa on kyse aidosta valinnasta ilman laajan frekvenssin tai idiomaattisen ilmauksen aiheuttamaa suuntaamista; toisaalta vain adverbi *mukavasti* tekee todennäköiseksi suomenkielisen suomalaisenkin nollapersoonavalinnan (Laitinen 1995, 340). Oppijat eivät ilmeisestikään ole usein kuulleet tämän tyyppisiä ilmaisuja – tavallisimpia nollapersoonatapauksiahan ovat ilmaisut *voi viettää*, *saa viettää*, *pääsee* tai *jos – niin* -ilmaisut. Esimerkiksi Turun yliopiston Lauseopin arkiston murreaineistossa on kaiken kaikkiaan vain 1,5 % (465 kpl)² koko aineiston lausemäärästä finiittisiä nollapersoonalauseita, kun esimerkiksi finiittisiä passiivilauseita aineistossa on 12,5 %. Lisäksi kyseisistä nollapersoonalauseista on *voida-* ja *saada-*lauseita 59 %. (Löflund 1998, 151.) Vastaavasti myös Lauseopin arkiston yleiskielisestä aineistosta saatujen nollapersoonalauseiden predikaateista 59 % on *voida-* ja *saada-*verbejä (Pere 2000, 28).

Lause 5. *täytyy*

Verbistä *täytyä* ei ole mahdollista käyttää muuta kuin yksikön kolmannen persoonan muotoa. Näin ollen on luonnollista, että oppijat valitsevat – muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta – tämän aina kuulemansa muodon. Tehtävänanto houkuttelee myös siihen, että mitään pronominia ei lauseeseen lisätä. Näistä nollapersoonailmaisuun jo miltei luonnostaan johtavista syistä huolimatta osa informanteista on kuitenkin lisännyt genetiivimuotoisen pronominin lauseeseen ilmaistaakseen selvästi, kenestä on kysymys.

Miksi sitten on tärkeätä käyttää suomen kielen nollapersoonalauseita? Onhan täydennystehtävässä mahdollisuus tehdä runsaasti oikeita ratkaisuja ilman nollapersoonavalintaakin. Olen jo toisaalla korostanut (Siitonen 1999, 281–284; Siitonen 2000, 79, 81–82) syntyperäisten tyyppillisten valintojen tärkeyttä mallina kielenoppijoille. Nyt käsiteltävänä olevan testin kolmessa nollapersoonan kannalta tärkeässä lauseessa kielenoppijoiden ratkaisuista 87 % (v. 1995) ja 76 % (v. 2000) oli korrekteja, mutta vain 46 % (v. 1995) ja 36 % (v. 2000) nollapersoonailmaisuja; äidinkielisistä puhujista taas 88 % (v. 1995) ja 95 % (v. 2000) teki nollapersoonavalinnan. On muistettava, että kielenoppijoiden korrektit ei-nollapersoonaratkaisut eivät tietenkään ilmaise samaa kuin nollapersoonaratkaisut. Kyseisen tehtävän irrallisissa lauseissa ei merkityksellä ole pragmaattista ulottuvuutta, mutta on kuitenkin tärkeätä tähdentää, että nollapersoonalauseilla on hyvin erilainen merkitys kuin persoonapronominisilla lauseilla. Nollapersoonavalinta antaa enemmän tulkintavaihtoehtoja (*minä tässä*, *me tässä*, *kuka tahansa* jne.). Se antaa puhujalle enemmän tilaa

² Näiden lauseiden vähäinen määrä saattaa johtua Lauseopin arkiston murreaineiston narratiivisesta luonteesta.

ja vähemmän vastuuta. Lisäksi ei ole tyyllisesti sujuvaa käyttöä *minä*-pronomia, jos jo tilannekontekstin perusteella on selvä, kenestä on kysymys.

Teetin testin päästäkseni perille siitä, mitkä ovat toisaalta syntyperäisten suomalaisten ja toisaalta edistyneitten oppijoiden todennäköiset ennustettavissa olevat valinnat. Testi on todentanut oppijoiden nollapersoonan välttelyn ja antaa perusteita asian tarkoituksenmukaiseen opettamiseen.

Oppijoiden valinnat erosivat syntyperäisten valinnoista eniten tapauksessa *viettä*, jossa tosin muutama syntyperäinenkin puhuja valitsi persoonamuodon, ja vähäisin ero oli frekventissä *täytyy*-verbissä. Näyttää siltä, että oppijat oppivat mekaanisesti ymmärtämättä kieliopillisten rakenteiden takana olevaa psykologiaa. He ovat oppineet kaavan ja he osaavat käyttää fraasinomaisesti ilmaisuja *täytyy* ja *saa nähdä* mutta eivät ole sisäistäneet persoonattoman ilmaisun käyttöä. Lienee myös niin, että ongelmallisinta ei suinkaan ole se, että epämääräinen henkilö olisi tekijänä ja silloin olisi päädyttävä persoonattomiin ilmaisiin, vaan se, että tekijä nimenomaan tiedetään ja on deiksiksi saavutettavissa, mutta sitä ei ilmaista. (Vrt. tahattomat *U*-verbit, Siitonen 1999, 287–288, 321.)

Kieltä opetettaessa on jo varhaisessa vaiheessa ajateltava, mikä olisi tyyllisesti ja tilanteellisesti hyvää suomea. Tärkeätä on opettaa kielenkäyttöä, joka muistuttaa mahdollisimman paljon syntyperäisten normaalia käytäntöä (Lauranto 1995). Kuitenkin ennen kuin on mahdollista opettaa syntyperäisen kaltaista kielenkäyttöä, opettajan täytyy kyetä tunnistamaan tietyt tapaukset äidinkielelleen luonteomaisiksi ja oppia ottamaan huomioon äidinkielisten puhujien puheen, esityksen ja kirjoittamisen todennäköiset valinnat.

LÄHTEET

- Eurosla 5. Abstracts* 1995. European Association for Second Language Research. University College Dublin, 7–11 September 1995. Dublin.
- KANGASMAA-MINN, EEVA 1980: Suomen kielen persoonallisesta passiivista. *Sananjalka* 22, 57–70.
- LABOV, WILLIAM 1972: *Sociolinguistic patterns*. The University of Pennsylvania Press. Basil Blackwell, Oxford.
- LAITINEN, LEA 1995: Nollapersoonaa. *Virittäjä* 99, 337–358.
- LAUFER, BATIA 1995: Avoidance in a second language and L1/L2 difference: difference in what? – *Eurosla 5. Abstracts*. S. 49.
- LAURANTO, YRJÖ 1995: Normi, rekisteri ja S2-opetus. *Virittäjä* 99:2.
- LÖFLUND, JUHANI 1998: *Suomen kirjoitetun yleiskielen passiivi*. Åbo Akademi förlag, Åbo.
- NIKULA, TARJA 1995: L2 Pragmatic Proficiency: a look at pragmatic force modifiers. – *Eurosla 5. Abstracts*. S. 56.
- PERE, PIIRJO 2000: *Geneerisen nollasubjektiauseen käyttö Lauseopin arkiston yleiskielisissä teksteissä*. Laudaturtutkielma. Suomen kieli, Turun yliopisto.
- PS = *Suomen kielen perussanakirja I–III*. 3. painos. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki 1995.
- RINGBOM, HÅKAN (ed.) 1993: *Near-native Proficiency in English*. English Department Publications 2. Åbo Akademi University, Åbo.

- ROKKA, MARJA-BERIT 1995: Epämääräinen persoona suomalaisessa, virolaisessa ja saksalaisessa tekstissä. – R. KATAJA & K. SUIKKARI (toim.), *XXI Kielitieteen päivät Oulussa 6.–7.5.1994*. Acta universitatis Ouluensis B19, 225–230.
- SEPPÄNEN, EEVA-LEENA 2000: Sinä ja suomalaiset: yksikön toisen persoonan yleistävästä käytöstä. *Kielikello* 3/2000, 16–18.
- SITONEN, KIRSTI 1992a: Taivutuksellisen passiivin salakareja. – H. NYSSÖNEN & L. KUURE (toim.), *Acquisition of Language – Acquisition of Culture*. AFinLA Publications 50, Oulu, 367–377.
- 1992b: Students of Finnish in Search of the Hidden Agent. – M. AXELSSON & Å. VIBERG (utg.), *Nordens språk som andraspråk*. Stockholms universitet, Stockholm, 192–200.
- 1999: *Agenttia etsimässä. U-verbijohdokset edistyneen suomenoppijan ongelmana*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 63. Turku.
- 2000: *Agenttia etsimässä*. Väitöksen alkajaisesityelmä Turun yliopistossa 27. marraskuuta 1999. *Virittäjä* 104, 76–82.
- TOMMOLA, HANNU 1993: Ambipersoonainen suppressiivi: diateesista suomessa ja virossa. – YLI-VAKKURI, VALMA (toim.): *Studia Comparativa Linguarum Orbis Maris Baltici I. Tutkimuksia syntaksin ja pragmasyntaksin alalta*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 43. Turku, 41–96.
- TUOMIKOSKI, R. 1971: Persoona, tekijä ja henkilö. *Virittäjä* 75, 146–152.
- VILKUNA, MARIA 1992: *Referenssi ja määräisyys suomenkielisten tekstien tulkinnassa*. Suomi 163, SKS.

KIRSTI SIITONEN: *Zero person -sentences and advanced students of Finnish*

The object of this paper is to discuss some language features of advanced L2-learners in comparison with native Finnish speakers. There is some variation in the syntactical and lexical choices of both groups; the nature and differences of these will be described.

In this study the focus will be on certain verb forms and their avoidance. It is difficult to explore the avoiding of something. It is seldom obligatory to use certain expressions, verbs, or forms. Usually there are many correct possibilities available, but there are also correct alternatives of which some are more native-like and some less so.

Through teaching Finnish as a second language, I have developed an intuition about L2-students' tendency to avoid Finnish sentences containing a hidden agent: in Finnish it is possible to use the 3rd person singular without a visible subject for the generic person; this sentence type is called a zero-person sentence. It seems to be difficult for the L2-learners to accept this zero as part of their own active use of language.

To acquire evidence about this tendency I have made a gap-filling test for Finnish native speakers and advanced L2-learners. I requested both group to complete given sentences with given verbs. The sentences are easy to complete – it is difficult to make grammatical mistakes. The most interesting are the differences between the typical answers of the Finns and the L2-learners. How great are they?

My hypothesis is that the L2-speaker's avoidance of the zero alternative seems to be true, although not without restrictions. Concerning idioms, the L2-choices are similar to L1-choices; in cases in which the choice of a zero construction is native-like, but not idiomatic, the choices of L2-learners differ greatly from those of native speakers.

I have also tested how informants interpret zero constructions. The interpretation of the zero can be deictic or generic. The interpretation of the both group is similar: more Finns are inclined to prefer the deictic interpretation than the learners.

It is important to emphasise that grammatically correct personal sentences are not exactly the same as the impersonal sentences of native speakers. The use of the impersonal form offers more alternatives for interpretation (actually *everyone* or *we* or *I*) and it gives the speaker more room and less responsibility; stylistically it is not always important to emphasise the speaker him/herself in Finnish when the situation makes it pragmatically clear who is speaking. Learners seem to learn mechanically – they don't understand the psychology behind the grammatical structure. All they have learned is the formula and they are able to use phrases as a whole without having internalised the impersonal strategy.

As an L2-teacher it is important to think of what is typical usage – not only what is correct. In the earlier stages of learning when students are speaking grammatically correctly many teachers forget to provide more common alternatives for using the language. But students want to know how they can speak as normally as possible, that is, as native-like as possible. But before it is possible to teach native-like usage, the teacher must him/herself be able to recognise those typical cases that are characteristic of his/her own native language and take into account the probabilistic aspects of the speech, performance and writing of native speakers.